

Povratek fašizma in mi

Prejšnji mesec je papež sprejel v avdijenci nekega bivšega podtajnika republike iz Salò in več neofašističnih parlamentarcev iz Sicilije. Ta dogodek, v zvezi s polemiko med demokristjani kot politično stranko in med Civilnimi odbori, ki so izraz mnega župnišč in cerkvene hierarhije, nam daje misliti na možnost ponovnega zbljanja fašizma in klerikalizma. Medtem ko je ena stran te stvari potrdila in jih je druga zanikala, pa je gotovo, da je dejansko prišlo do nekega zbljanja med temu dvema silama, tudi če ne v taki snieri, kot bi lahko mislili na prvi pogled.

Ne smemo pozabiti, da je prišlo do take zvezne na škodo iste katoliške stranke, ki se sedaj imenuje Krščanska demokracija, kadar se je ta stranka še imenovala Italijanska ljudska stranka. Tudi leta 1922. so kritizirali katoliško stranko pristaši očeta Gemelli in Katoliška univerza srca Jezusovega; na enak način jo sedaj kritizirajo direktno ali pa preko skupine dossettijancev, ki so posebna struja demokrščanske parlamentarne večine.

Takrat je nastala Narodna katoliška zveza, ki je začela pod Cornaggijevim vodstvom podpirati fašizem.

Zato ni nič čudnega, če si prevzemajo sedaj isto naloge Gedovi Civilni odbori. Gedda je znan kot trd človek s korporativističnimi nagnjenji, ker je tudi cerkev po svojem, naravnem nagibu pripravljena dati prednost nekemu diktatorskemu režimu raje kot nestanovitni demokraciji, ki je odvisna od volje parlamenta.

Po prvi svetovni vojni, ko se je zdele nevarno za koristi katoličanstva braniti katoliško stranko, so isto prepustili svoji usodi in so se zadovoljili tem, da so nudili zavetišče njenim voditeljem, ki jih je preganjala diktatura. Tedaj se je zdele, da fašizem predstavlja pravi ideal katolika in da brani njegove koristi, ker so bile Mussolinijeve tolpe mnogo bolj odločne od Don Sturzovih skupin; njihov glavni nasprotnik je bil liberalni duh, ki so ga sovražili eni zato, ker je posebujal človekovo svobodo, drugi pa zato, ker je bil predstavnik antiklerikalizma, saj je

moral zgraditi italijansko enotnost prav v borbi proti klerikalcem.

Če je po drugih deželah možno kakšno znosno sožitje med liberalci in klerikali, pa to ni mogoče v Italiji, kjer smatrajo liberalce za najslabše sovražnike in se klerikalizem zaradi prisotnosti papeža čuti še bolj podprt. S hrbotom zavarovanim od Vatikana prikuju klerikalizem svoj pravi obraz brez maske, svoje pravo bistvo. To pa še ne pomeni, da bi bil ubogi duhovnik na podeželju v sovraštvu s preprostim ljudstvom; nasproto, obstaja že nekakšna tradicija, ki druži podeželskega duhovnika s preprostim ljudstvom: Don Fiorello iz Rezije nam s svojim vzgledom to potruje.

Tako se tudi sedaj nahajamo v pričelju enakem položaju kakor pred 30 leti. Sedaj ni več glavni nasprotnik cerkve liberalizem, ampak komunizem in jasno je da bo najboljši jez proti njemu na novo vstajajoči fašizem, odločen in totalitaren, mnogo boljši kot pa številna črda Degasperijevih privržencev, v kateri se nahajajo ljudje vsek mogočih

vrst, ki imajo često nasprotijoče si ideje in jih drži skupaj edino le njegova osebna spremnost in verska organizacija.

Pomanjkanje socialnih idej, nezmožnost, da bi nudili mladini vzor moči, ki bi znala pritegniti njihove, za ideale vnete duše, daje možnost povratka fašizma v Italiji.

Kaj, naj bi to pomenilo za nas?

Mało bolj jasno nam bo, če pomislimo, da je fašizem zmes nacionalizma, rascima in autarkije. Pod udarci manganelov se bomo naučili zatajiti svoj rod in nekaj ricinovega olja nam bo pomagalo pri prebavi ostudnega nestvora dvatisočletne slave imperialnega Rima. Vendar pa stvar ni tako tragična, ker se prav pri nasilnih preganjanjih odkrije pravi značaj naroda, kakor da bi ta v podobnih položajih našel zavest svoje lastne moči, ki mu je potrebna za dosego svojih pravic. Toda s fašističnega gledišča pomeni narodni odpor vojno in kri, medtem ko hočemo mi mir in bratstvo med našim gorskim ljudstvom in med prebivalci ravnine v podnožju naše dežele.

Zato upamo, da bo zbljanje med klerikali in fašisti ostalo samo neizpolnjene sanje teh zadnjih.

POGLED NA TORLAN V ZAPADNI BENECIJI. Tu so nacisti in kozaci dne 25. avgusta 1944. zaprli 33 vaščanov, med katerimi so bile žene, otroci in starci, jih tam postrelili in potem začiali hišo, da so zgorela še trupla. Na vaškem pokopališču so jim postavili preprost spomenik z imeni vseh 33 nedolžnih žrtev. Preteklo soboto je bilo odkritje spomenika ob prisotnosti vseh vaščanov in predstnikov oblasti.

DVE VPRAŠANJI OBLASTEM

Danes se moramo lotiti problema, ki je po svoji naravi zelo svojevrsten in ne-navaden in bi se ga prav gotovo ne dotaknili, če bi nas trajanje nenormalnega položaja ne prisililo, da ga obravnavamo. Hoteli bi namreč vedeti, kakšna je demokratična zakonitost in v čem obstaja.

Nimamo nobenega namena ali cilja, ki bi bil v nasprotju s tem, kar so principi države v kateri živimo. Naša delavnost nima ničesar protizakonitega, nismo niti kakšna politična organizacija, ampak čisto navadna skupina ljudi, ki so preželi s čistim idealizmom in smisлом za pravico, ter se hočemo boriti za priznanje in spoštovanje tistih pravic, ki so nam obljudljene in potrjene v ustanovi. Te pravice se nam torej priznavajo, ampak vedno samo še na papirju. Naše delo ima visoko moralen pomen, ker bo riti se za duhovni in materiellni dvig prebivalstva, ki nima visoke življenjske ravni, je po našem mnenju in mislimo, da tudi po mnenju vseh poštenih ljudi, stvar, ki je vredna vse hvale.

In vendar se našemu delu vkljub temu vedno postavljajo ovire. Oblasti se obnašajo tako, kakor da bi bilo zakonito in zaslužno vsako sovražno ali sabotažno dejanje nasproti našemu pokretu. Če kakšen občinski ali kakršen kolik drugi državni uradnik zagreši napram nam protizakonito dejanje, se to ne steje kot

neko samovoljno in krivično dejanje, ampak kot nekaj zaslужnega v očeh vseh oblasti.

Stvari si ne moremo predstavljati drugač kot samo na ta način, ker sicer bi morali prej ali slej odpraviti nekatere težkoče, medtem ko pa te v resnici niti ne pojemajo, ampak so vsak dan večje.

Kdo je kriv takemu stanju? Ker je danes državna uprava urejena tako, da se vse steka v rokah prefekta, se moramo obrniti prav na njega in zahtevati, da popravi to stanje. Vsa dolga vrsta uradnikov in funkcionarjev, ki so plačani tudi iz naših davkov zato, da bi se nepristransko pobrigali za koristi vseh državljanov, bi moralo storiti svojo dolžnost in ne ovirati našega dela pri informiranju ljudstva o tem, kakšne so njeve pravice in kakšne krivice se delajo na njegovo škodo.

Načasopis prav gotovo ni kakšno tujje glasilo in se mu nikakor ne more zanikati italijansko državljanstvo, ker je redno vpisan v italijansko matično knjigo, prav tako, kakor so tudi njegovi uredniki italijanski državljanji. Ni nam znano če velja za tiste ljudi, ki nam delajo tako nizkotne očitke in če velja za oblasti pravilo, da se lahko podeli italijansko državljanstvo samo takim elementom, ki se lahko postavlja, da teče v njihovih žilah tudi del marokanske krvi in da čutijo v sebi predvsem pate-

Opozorilo pismonešem

Izvedeli smo, da so zakrivili nekateri pismoneši protizakonita dejanja v našo škodo, ker ne izročajo našega časopisa naslovljencem, kadar ga posiljam po redni pošti.

Pozivamo te neodgovorne elemente, da naj ne vztrajajo pri takem sabotaznem postopku v našo škodo in jih opozarjam, da bomo za naprej postopali proti njim po zakonu, če bi se taka dejanja v bodoče ponovila.

Istočasno pozivamo pokrajinsko postno ravnateljstvo, naj pozove svoje uslužbence k redu, da se takši obzavljavanja vredni primeri ne bodo več ponovili.

Avvertimento ai portafogli

Abbiamo notizia che alcuni portafogli commettono atti illegali ai nostri danni non procedendo alla consegna ai destinatari del nostro giornale che viene spedito in abbonamento postale.

Difidiamo pertanto questi irresponsabili dal continuare a compiere questa azione di sabotaggio ai nostri danni preavvertendoli che d'ora in poi procederemo legalmente contro di essi qualora si abbiano a ripetere episodi del genere.

Nel contempo invitiamo la Direzione Provinciale delle Poste a richiamare all'ordine i propri dipendenti affinché non si abbiano più a ripetere spievoli episodi del genere.

Kuo se kupuje na targih

Targi u telih zadnjih 15 dni u naši provincije so rajši zaspani. Na Cedajskim, ki u telim letnim cajtu smo nimir videl usako ljetu velik movimenti prodajalcu an kupcu, je ratu skoraj martu. Na targu žvine, smo videl le male praseta na pruodi, ki su rajši podrazjeli. Bud na kakošnjem targu je bluo malo blaga. Kar pa gre za sadje, tole ljetu je čisto prazno. Sadja ljetos nje bluo. Daš an slané, ki smo jih mjele tu maju mjesecu, so nam vederbale skor use. Use tiste kar je blizu nad Cedad se je par djelalo pru malo. Čerješni use kupe jih nje blo pardjelanjih 100 kuintalu. Slive zguodnje jih nismo še videl ne. Bud par jabukah an hruškah nje bluo pardjelka. Videl smo na targu sadje, le male bresk, a še tiste so ble potučene od tuče, ki je bla junja mjeseca.

Kar gre pa za targ od žvine muoramo povjedat, de u telim cajtu nje bluo tudku ta drugih ljetah movimenta, zak kumenti sada majo dost djela an saldu čakajo jesen za jo prodat. Tista pa se darži vesok kup. Par kupu, ki jih bomo pisali, se ne bomo daržali le na cedajski targ, bomo dal nu gihno reč od usjeh targu naše provincije.

Praseta: te majhni praseta za reju od 9000 do 13.000 usak; praseta za ubit od 380 do 440 lir kilo.

Žvina: krave za reju od 80 do 160 taužent lir usako; krave za ubit parve varsté od 290 do 310 lir kilo; krave druge varsté od 230 do 250 lir kilo; jenice al junčki za reju so jih plačevali od 350 do 380 lir kilo; jenico al junčki ljepi za meso lir 360 do 400 kilo; teleta od 510 do 530 lir kilo; kozé 150 do 200 lir kilo; učed 250 do 300 lir kilo.

Kakoške: kakoške an dindje od 480 do 520 lir kilo; zajci 200 do 230 lir kilo; golobi od 300 do 350 lir za usak par; gus 250 lir kilo; race po 300 lir kilo; male guse za redit od 500 do 550 lir usaka; cibeta za redit 60 lir usak; cibeta od dindje od 130 do 150 lir usak; male race

Mlječne reti: maslo u mlekarni narato od 850 do 900 lir kilo; maslo nareto na duome od 750 do 850 lir kilo; ser frežak do 2 mjesca od 450 do 550 lir kilo; ser čez 2 mjesca star od 800 do 900 lir kilo; domaća skuta od sjérate od 200 do 250 lir kilo.

Senuo: djetelja od 1400 do 1600 lir kuintal; senuo od senožetih od 900 do 1.100 lir kuintal.

Drva za žgat: bukove, jasena al gabar lir 800 do 850 kuintal; drva mehne suorte ku so ouša, smrječka, tapou an druge drva od 600 do 650 lir kuintal. Ta kup je plačan na mjestu kjer se darva posječe an muoraju bit začgane u maneje an venešenje na cjesto, kjer se jih lahko na kamjone nabasa. Bukovo učje plačujejo od 2400 do 2600 lir kuintal. Ta kup pa nje plačan ku darva na mjestu kjer se ga djela. Učje muora bit za ta kup perpeljeno do Cedada ali Vidima.

Ljes za nuc u tronkah: kostanj od dua metra naprej duh za prežagat lir 15 taužent do 16 taužent metro kubo; čarješnju ljes u tronkah od 12 do 13 taužent lir metro kubo; jasen od 10 do 12 taužent lir metro kubo; oreh od 15 do 20 taužent lir metro kubo; bukovi tronki za prežagat od 13 do 14 taužent lir metro kubo; te kup je plačan na mjestu kjer se ljes posječe, a muora bit na cjesti kjer lahko pride kamjon po nje.

stopka pa kmet sam ne more napraviti take prošnje in se mora obrniti do tretje osebe, ki si gotovo računa kakšen tisočak za to delo. Potem je potreben še načrt, ki ga mora napraviti geometri ali kakšen drug izvedenec in za katerega gre zopet po več tisoč lir z ozrom na to, kako obsežno je nameravano delo.

Potem ko je prosilec imel že vse te stroške, mora čakati mesece in morda celo leta na rešitev. Cesto pa se zgodi, da je njegova prošnja zavrnjena, ne morda zato, ker ni bila pravilna, ampak ker je zmanjkalo denarja, ki je bil doloden v ta namen in ki ga je bilo mnogo premalo, da bi lahko ustregli vsem prošnjam. Tako se zgodi, da morajo kmetje potrositi kup denarja, ne da bi kaj dosegli. Pri tej vrsti propagande smo torej vedno mi, ki imamo škodo.

K tem opazkam nimamo kaj pričomniti, ker so resnične in utemeljene. Potrebno bi torej bilo manj besed in več resnega in odločnega dela. V take namene bi bilo treba določiti večje vsote, da bi se ne okoristili s temi podporami samo tisti, ki lahko bolj podmažejo, ali imajo preferenčne zveze.

Manj propagande in več pomoči

Tako so povedali, da se le prečesto skriva za takimi natečaji, pri katerih obetajo državno podporo, čisto navadno norčevanje.

Evo, kaj so nam pisali ali povedali.

To se ni zgodilo prvič: pred tem smo imeli že natečaj za izboljšanje planinskih pašnikov. Pri takih natečajih je treba napraviti prošnjo in ji priložiti načrt del, ki bi jih prosilec rad napravil in za katere je potreblja državna podpora.

Sprito zapletenega birokratskega po-

IZ VZHODNE BENEČIJE

LIPA

Dan laški proverbje pravi »cui c' al rinee la proprie lenghe al rinee metat de so personalitat«. Če bi poznal tist proverbio dost od njih naših vasi, sigurno bi jih ne bluo špot guorit njih jezik, ki je slovenski. Zgodilo sje to prvo nedelju, de sje nek Lah ustav u Lipi. Uprasu je u njega jeziku kuo se majlo an potleku su mu odguoril, jih je pohualu kuo lepou znaju taljansko, čepru su Slovenci. Adná žená, ki sje vidalo, de teškuo guori taljansko je hitro povjedala, de tu sje nimir po taljansko guorilo. Kaj ji je bluo špot povjedat kaj so? Kaj je mislila, de Lah na ve, de u Lipi su Slovenci? Sa usi vedó, kuo se tie par nas guori an smo nimir čul, de Lah ku pridejgor h nam, praveju de su bli »su pe Selavanie«. Sa nje potrjeba de je špot naše ljudi guorit tistega jezika, ki su ga nas navadle naše mamice; ku pridejgor h nam, jim je potrjeba povjedat resnicu, ker oni use dno vedó kaj smo. Ce jih bomo lagal, se nam bojo še buj smejal. Pogledajmo na Njemece, ki živiju u Bolzane, na Francoze u Val d'Aosti če jih je špot povjedat kaj su. An tud oni su pod tistem konfinom ku mi. Navadmo se od njih an potle nas Lahu buodo vič spoštevral.

MEČANA

Usi vedó, de je »Società Ital cementia«, ki ma fabriku u Cedade, kupila džavu opoke bližu Petjaha, ker je bila tista u Tarčetu že usa, vekópana an ni bluo vič tu nji opoke. Kupila je tud dost svetá okuole te džave an s tjem se vje, de je parsla u tist kraj tud pot, ki péje od Petjaha do Mečane; vas tale, ki je postavljena gor na vesokim od tistega kantjera kjer opoku kópaju. Ker za kopat napri opoku tista pot, ki leži pru nad džavu je podarta an zatuo su šenjal teledni drugu pot, ki bo vezála tiste dvje vasi, zak Mečana, ki leži u brjezu blá čené brez poti. U prožetu ki je bluo naret smo videl, de bo ta nova pot šaroká dva metra, sada pa ku su začel djelat, ta novu pot su senjal le m. 1,60. Naši ljudje su dost skarbel za tisto rječ an zatuo su šli h autoritá našega kamune an provincije, de bi tudi oni poskarbel za buj šarokó pot nardit, saj ne bo koštalo tka, zak za dva metra ju muora nardit »Italcementia«. Mečana, ku smo prjed povjedal je brez kolouzne cjeste an zatuo bi bluo pru sada cajt, kjer »Società Ital cementia«, ki je tisto djelo uzela u nje roké, bi pru brez težave nardila dobrú cjesto, če bi autoritá jih dala no rok.

Šindik, ki smo ga prjed imjel, Kostaperjar, je vičkrat obečju, de bo poskarbel za nardit cjesto Mečani, an na zadnju nje bluo nič z njegovim obečjuvanjam, ki je rajši skarbel za nardit cjesto, ki peje u Dolenji Barnas an veže s Hlevami, kjer so samo 4 hiše an takuo dnu komod le suoji vasi. Mi iz Mečane pa ne smijemo pozabiti, de če ne bomo znali uprašat kar nam tiče, cjeста ki bi muorla u našo vas uozit jo ne bomo vič videl. Zatuo je potrjeba, de naši narbujsi možje poskarbel za zganit naše kamunske an provincialne pohlavare, de nam dajo, ka mi mamó potrjebo.

KUOSTA

Je umaru u Belgiji, kjer je bluo že dugo cajta na djele, naši vaščan Simonitti Cyril. Nasreči sin je zgubu življenje ta na ni cjestni nasreči an ne vemó še lepuo kuo se je zgodil. Par taki nasreči njegá družina je bila zarjes močno žlostna, kjer tel je te treči sin, ki jih je umaru po svjetje, daléč od njih rojstnega kraja. Pred malo ljeti su umarli dva druga sina u Franciji, kjer su bili na djele ku emigrant.

STARĀ GORA

Ljetos na dan sv. Marije Avošnice je paršlo na Staro Goró dost ljudi. Tisti ljudje ki hodejo na božjo pot, hodejo pru za pru use ljetu, a narvič jih pride od mjesca maja do otuberja; a narvič pa jih pride 15 aovošta, ker takrat pridejo ljudi tud od deleča. Ljetos jih je bio tiste dva dni nih šest taužent ljudi an od tjeh je paršlo dost par nogáh, ki su pjejeli po Kalvarji pobožne pjesme. Na Staro Goró su parhajali na božjo pot

narvič Slovencu že od starih cajta, saj usak, ki pride hor, vidi lahko u cerkvi tabele stare od šestnajstega an sedemnajstega sekulja, ki su jih šenkali takrat Materi božji za uslišane prošnjé.

Ker je Stara Gorá že od nimir božja pot useh Slovencu, bi bluo pru, de bi bluo še sadá takuo ku je bluo an kрат, de bi se pjejo mašo še u slovenskim jezikom, ker samo takuo bi naši ljudje ušafal pravu dušno tolažbo. Naši te štari, ki so ankrat hodili sem na božjo pot pravje, de so poslušali slovenske pridge, donás jim se čudno zdi, ki tega nje vič ker pridge po taljansko ne zastoplo. Pru bi bluo, de bi manku u cerkvi pustil, de bi se naši ljudje služil u njih maternim jeziku.

AŽLA

Trikoloristi u svojim žornalu so nas otožili, de naš žornal je »foglio straniero«, zak smo pisál, de tu ažile naše vasi, otroki njesu bli kontent.

Tist kos karte u tistem ki pišejo brez potrjebe take lagé, mi ga pru nič ne štejemo kjer vemó kaj smo an kaj oni mislejo na nas. Zanjé su »stranieri« usi tist, ki ne mislejo an pišejo ku oni; mi pa jim po našim povemó, de »Matajur« je taljanski čitadin, registrán pru u tistem registru, kjer je zapisan tud njih žornal pod numarjam 47.

KLODIČ

Ljudje našega kamuna se njesu še potalaži zavoj karvice, ki jo je nardila prefetura našemu kamunu. Zavoj tegá ki je preložil domačega an slovenskega segetrja iz našega kamuna an na njegá prostor pošjali pa taljanskoga. Tiste dni človek, ki je bluo paršu u garmiški kamun je bluo videu kuo se znajo unit naši ljudje kar jim je storjena karvice pruot njih interešam. Takuo so se bli unil, de tri dni je po Klodiču hodilo ciu 700 ljudi. Laškega segetrja njesu pu-

MATAJUR

stil na kamun an domačega ga njeo pustil karabinjerjam nabásat na auto. Po dugim cajtu, ki Maršeu jih je joč prosil, de naj ga pusté kamar muj dolochen druh prestor, zade na zgubi kruha, zak takuo mu je bluo jau tud marešaj od karabinjerju. Ljudje, ki so ga imjel pru radi za mu na narest slavega, so ga pustil a te novega segetrja pa ne na kamun. Ljudje se njeso potalaži dok nje řla na delegaciju od našega kamuna na videmsko prefeturo prošit, naj pusté tistega segetrja, ki ljudje so ga mjej radi, posebno zak zastop slovenski jezik. H temu se njeso mjej potrjebo bat iti tud naši te stari ljudje, tist, ki ne zastopjo taljanskega jezika; kar njeso zastopil on jim je povjedal v njih maternem jeziku. Podprefekt jim je obečju, de jim ga bojo pustil še za napri, ku ljudje ga majó radi. Troštanimo se, de kar je obečju naši delegacij gaspud podprefekt tud nardi, an če nardi bo tud besjeda mož.

GORENJA MJERSA

Veliko žalost je mjej tele dni družina Kualica ta z naše vasi, zak smart je zadjela dobró, barkó an mladó gospodinjo. Stara je bila 44 ljet an je pustila štjer majhane otroké an mladega moža.

LJESA

Veliko veselje su mjej u družini našega vaščana an mladega očeta Kualica Guida, zak dne 8. t. m. se jim je rodil sinic. Želimo mu puno zdrajava an srečje u njega življenju.

Garmiška puojca

Tujčič majčič, kje si biu?
Na Hrovaškim sem štrjence viu.
Kaj si zaslžu?

Sáduce an másuce.

Kam si ga luožu?

Tu zlat bančič?

Kje je tist bančič?

Zgoru je.

Kje je tisti ognjac?

Uodica ga je pomorila.

Kje je tista uodica?

Uolic jo je popil.

Kje je tisti uolic?

Tu jamo je utéku an trikrat je z mahan rep zapéku.

IZ ZAHODNE BENEČIJE

PLATIŠČE

Te parvi tedian tu naši vasi smo mjej neha ečecionalja gosta. Na douha kolona automobilju ne parsla an uoz nje so paršli dan grup generalju. Med njemi e bi še Bernard Montgomery, angleški general, ki tu ti zadnji uteski e zapodu uoz Afrike Mussoliniove an Hitlerjevih armade, an, ki nas o je dan največjih komandantu od trup »Pata Atlantika«. Montgomery an njega seguit so ogledali naše kraje an si potle uarnili tu Videm. Speramo, ki kak, od njega seguita on budi se ogledu še naših cješte, tiste ki so zapatuše že več kaj deset ljet.

TAJPANA

Tu ti zadnji riunjonu od našega konseja komunal, smo zvjeđal, ki segetarji e proponu no delibero za aprovacijon, ki an komun mori uzeti hore dan mutuo za 1 miljon an 600 mil franke. Težje soudi no bi muorli sarvijati za plačati use speže za špetale, ki komun e muor plačati za te judi, ki njeso mjej moči za sami plačati špetau. S tjem mutuuo, bilančo komunal od teha pasanega ljeta o bi tou priti a parežo. Ne vjemo če delibera ne ba al ne aprovana; našje može ne tekaj mouči an teha, ki to toča tu komune no darže skrito tej če bi se tratalo za njih privane afarje. No ne vjedo, ki judje no maje dirit vjedati za use? Kuo no kudajo, ki smo jih poslali tana komun zaki no stujoata salt an moučita tej ne pinkonji za poslušati an narditi moto de ja segetrja za usako rječ, ki on povje? Če to se itako djela smo simpri tej prej, elecioni no ne vjajo neč. Te ki e bi kličen za miništrati, on muore se z judmi konzultati, študjati par hiši kako to ma narditi an kar on je tana konsejo proponiti tuo, ki to hre ljepe.

Kar to hre za mutuo, mi teha ne mo-

remo beti kontenti, zaki debite to ma plačati prej ali potem. Rajši no tasajta kej več te ljudi, ki no morejo plačati. Mi ve vjemo, ki to je več butihjerju, ki no maje no jentrado za več milijone po ljete an no plačujejo tase fameje koj 3000 franko po ljete, enako tej ta fameja, ki no muore sve može poslati tu Sviceru ali Francu za mjeti dan kruh. Tjem, ki no morejo plačati, to muore uzdihamiti tako famejo an če njeo plačali tej, ki so muorli tu te pasane ljeta, to more šnje je tasati. Težje so problemi, ki naše može no muorejo hledati.

VIŠKORŠA

Se dua mjeseca dni njeso pasal, ki na skupina djelouco so šli tu Sviceru na djelo, ne se uarnila ta kiši. So muorli se uarniti zaki so sošpendili djelo za tri tediane an te se jim spačalo priti ta kiši rajši kuf tu Sviceru čakati. S tom potjo so kle pasali sv. Marijo avošnico an so morli pomati sejci seno suoim ženam, ki no muorejo same use to djelo nardit. Tele tedian no če se spet uarnit za preuzet djelo, ki so muorli za no mar timpa pustit. S tjem ve vidimo, ki emigracion tu Sviceru na nje tekaj bohata tej, ki no pravijo. Če težje djelouci so muorli po dveh mjesach pustiti djelo za tri tediane, to se vidi, ki tu Sviceru na nje dobiti.

BRDO

Novica, ki minister djela e stancjou dñu milijona an pú za popravit našo cjesto, ne se tej blisk raznesl po usej naši dolini. Usi judje no komentajo an čakajo, ki no začnita to djelo, zavuj teá, ki pot na je tu kondicijonah slabih. Koj, ve muorem povjedati, ki dñu milijona an pú te malo za usé to djelo narditi. No so več kof 20 kilometre za inglerjati, kumete očediti an tu več kraja zá odni plaze, ki so tana cjesto spadli od

MATAJUR

ZA NAŠE DELO

Kuo se uniči čarvè od sadja

Mjesca avošta an parve dni setemberja muora usak sadjar narvič cajtu zamudit pri uničenju tistih čarv, ki vederbavajo sadje na drevju. U naših kraji narbuje skode muoramo tarpijeti pri jabukah, ki so pune čarv, ki jih razjedaju pru u cajtu, ku se jabuke zdreljujeju. Škoda, ki jo ta čarvá djela je velika, ker ne vederbava samo eno sorto jabuk, ampá je tud manj pardeljka ku bi muor bit. Donás vam buomo povjedali an naučili ku muoramo nardit, de buosta mjej zdrave jabuke an de ne bodo čarvive.

Use tisto sadje, ki spada dol od dreja je ponavadi piškavo an tega muorate usak dan pobjerat. Se parpové tud, de dreja usak dan pru rahlo potresete, de prijet dol odleti to piškavo sadje. Dobro se zapomnite, de s tjem ki uničite črveta, ohranita najmanj od 50 do 60 jabuk od piškavosti. Dobra rjač za se branit pruot temu črvu, so tud take pásti; tuo so tiste gnjezda od slame, ki jih postavite na debla, takuo, de se skrijejo u njih čarveta. Če se buosta takuo branil, pa ne smjete u jeseni pozabiti pregledat an uničit tista gnezda s čarvi, ki se bojo u tisto postavljeno slamo skrile.

KUO SE PRAVILNO POBJERA SADJE?

Narbuje teška djela u njivah an senožitih so končane an zatuó se usak, ki ima sadjiska dreja, parprauja na pobjeranje. Tuó nje težko djelo, a usé dnó je potrjeba mjej pri tistem djelu skrb.

Ne pobjerajte sadja prezguoda, ampá u te pravim cajtu. Par tistem sadju, ki ma notre koščice je zdrjelost pru lažko videt, zak je tud u tistem cajtu dobro za jest. Kuo pa vjemó kar sadje je zdrjelo? Z rokó ga partisnite, an ko boste videli, de se pru rado odtarga, ne de bi se par tem drevu vederbal, je zdrjelo. Dobro zapomnite se, de če pobjerate ne zdrjelo sadje, se lahko dreuje takuo vederba, de potle dost tarpijek drugega ljeta.

Muzea do Tanameja. Potem usaki o more se imajnati tu ke kondicijonah na je na pot, ki od desat ljet na njema manutencijon. Z dvernimi milijoni an pú to se če malo narditi. Zat to ma prevedati za lošti šdradine, ki no korajte cjesto, ker usaki o more sam se predstaviti, ki na cesta tu orah na ne more beti prez manutencijon.

Kaj škoda naš komun e mū zavuj teá, ki pot na je slaba. Turisti, viležjanti an usi te judje od Vidma, Trsta an Gorice, ki tu nedajo no radi redó tu oré po ljeti te kar te orko, no njeo hodili tu naše kraje zavuj teá, ki cesta na jim njeba komoda. Usi težje so se potim obarnili oré mez Carnjo an tu te kraje dali komercjo. Na svetu Mariju avošnico tu Terski dolini te paršlo nih 30 automobilju forešterje. Usi so pravili kaj na je ljepla naša dolina, ki po njej ne bi tjej hoditi mizarje judi, ma no ne morejo zavuj cješte. Potim no mančajo par nas se te komoditati, ki no jih rikjedejo turisti, to so albergi, kak parko divertimente. Par zvjeralo od Tera, to bi muorlo sistematici, zaki usi ne bi tjej hoditi če uodo pit. Mi tu malo besjed mančo no veliko rikečo tu našim komunam, ki če na je razvita, njemamo bizunjo hoditi po svetu za živiti. Zavarške jame, so poznane po cijeli Taliji; mizarje an mizarje turiste no bi tjej hoditi je hledat. Koj še ejtu no mančajo komoditati. Cješta na je tesna, no mančajo albergi an jame so zapatuše. Če se kle par nas, to bi se nardilo no atrecaturo albergjero tej tu Carnji, bi tjej vidati kaj beneficeha to če priti. Za priti do teá, to koventá, ki no judje se ložita kop an, ki no formajta dan »Pro Loco«, ki o se uzomí inkarič za turizmo razviti. Par temu največ bi muorli poimati komun. Fin donas naši šindiki njeo teá še tu glavi mjej; njeh ta parva prekupacijon te ba ta: se interesati za no jamo obrjeti našim judam, za je poslati emigrat po svetu. Njeo oni hledali za razviti tu naše kraje no industrijo turistiko zaki judje no živita tana njej.

PRVA OTAVA. Teli mjesac je potrjeba ta na dobrih traunikah posjéč parvo otavo, kar so travé u cvetju. Taki trauniki nam dajo u mokrih ljetih še drugo otavo al pa, če ne druzega, u jesen dobro odraslo otavo, za de se more š